

Avointen yliopisto-opintojen keskeyttämisen monet merkitykset

Nina Halttunen & Hanna Tuomisto

Avoimen yliopiston opintojen keskeyttämisellä on monia merkityksiä. Keskeyttäminen saattaa olla epämiellyttävää koulutusta järjestävälle organisaatiolle, mutta yksilön itsensä näkökulmasta sama keskeytys voi olla seuraus hyvästä elämänhallinnasta. Opintonsa keskeyttäjät ovat keskenään erilaisia ja niin muodoin ovat myös keskeyttämiseen vaikuttavat syyt.

Avoimessa yliopistossa on yleistä, että tietyn opintokokonaisuuden aloittaneet eivät suorita kaikkia kokonaisuuteen kuuluvia kursseja tai suorituksia ei kerry aiotussa tahdissa (Hännikäinen 1989, 73). Myös kansainvälisesti on todettu, että opintojen keskeyttäminen erilaisissa avoimissa korkeakoulutuksen muodoissa on varsin yleistä (Taylor et al. 1993). Tästä ihmettelystä sai alkunsa nyt esiteltävä kyselyselvitys. Myös Turun yliopiston avoimessa yliopistossa keskeyttäminen tuntui olevan yleistä. Joissakin opintokokonaisuuksissa jopa yli puolet aloittaneista näytti lopettaneen opintonsa. Haluttiin tietää, mitä näille ihmisille tällä hetkellä kuului. Suunnittelivatko he vielä jatkavansa opintojaan? Mitä keskeyttäminen ylipäätään merkitsi näille opiskelijoille ja millaiset asiat olivat yhteydessä keskeyttämiseen? Samalla täydennyskoulutuskeskuksessa toivottiin selvityksen antavan evästyistä siihen, miten tähän asiaan mahdollisesti voitaisiin vaikuttaa.

Avoimen yliopiston opintojen keskeytyminen ei juuri ole ollut aiemman tutkimuksen kohteena. Ensisijaisena kiinnostuksen kohteena ovat

olleet opiskelun motiivit, ja niiden ohessa on jonkin verran selvitetty myös opiskelun esteitä tai vaikeuksia. Opiskelun esteet ovat ikään kuin motiivien kanssa vastakkaiseen suuntaan vetäviä voimia, jotka riittävän vahvoiksi päästessään muodostuvat ylitsepääsemättömiksi. Tutkimusten mukaan vaikeaksi koetaan useimmin ajan järjestäminen opiskelulle. Oppimateriaalien saataavuus, vieraskielisen kirjallisuuden lukeminen, motivaation puute ja opiskelun vaatavuus saattavat myös olla opiskelua haittaavia tekijöitä. (Melin & Weckroth 1995, 13-14; Sunila 1996, 68-69; Lehtiö 1997, 19-20; Puttonen 1995, 49-51; Salmela & Puttonen 1995, 34.) Salmelan ja Puttosen (1995, 36-41) selvityksessä ikä oli yhteydessä opiskeluvaikeuksien kokemiseen. Ne, joilla ei ollut opiskelussaan vaikeuksia, olivat selvästi nuorimpia ja ne, joille vaikeuksia kasautui kaikkein eniten, olivat vanhimpia. Opetuksen vähäisyydestä ja ohjauksen riittämättömyydestä kärsivät kaikkein useimmin yli 40-vuotiaat.

Avoimesta yliopistosta puhuttaessa ei pitäisi sivuuttaa kysymystä koulutuksellisesta tasa-arvosta. Avoimen yliopiston alkuperäisenä julkilau-

suttuna tavoitteena oli luoda mahdollisuuksia yliopistollisiin opintoihin myös niille aikuisille, jotka eivät täyttäneet korkeakouluopiskelun muodollisia pohjakoulutusvaatimuksia. Avoimen korkeakoulun oli tarkoitus toimia kolmantena koulutustienä ylioppilastutkinnon ja ammatillisen koulutuksen rinnalla. Samalla avointa korkeakoulua suunniteltiin myös korkeakoulutasoiseksi ammatilliseksi täydennyskoulutukseksi ja yleissivistäviksi välttämättömyyksiä opinnoiksi. Toiminnan alkuvaiheessa oli oleellista koulutuksellisen tasa-arvoisuuden lisääminen erityisesti eri ikäluokkien kesken ja lahjakkuusreservien saaminen koulutukseen. Alle 25-vuotiaat haluttiin siten rajata avoimen korkeakoulun opiskelun ulkopuolelle ja opinnot tuli järjestää niin, että opiskelupaikka, -aika ja -menetelmät sopivat erityisesti aikuisille. (Avoin korkeakoulu 1976; Kom. 1981:36.)

Nykyään avoimen yliopiston opiskelu on avointa kaiken ikäisille. Ikärajoja ei kursseilla enää ole, ja nuorten osuus onkin noussut melko korkeaksi. Nuorille avoin yliopisto on usein eräänlainen välilaskupaikka matkalla varsinaiseen yliopistoon, ja väli vuoden viettäminen avoimessa yliopistossa opiskellen on samalla myös preppausta seuraavan vuoden pääsykokeisiin. Nuoret opiskelijat ovat avoimessa yliopistossa usein eräänlaisia koulutusmarkkinoilla taktikoijia (ks. Komonen 2000). Korkeakoulukentälle tullaan sieltä, mistä sinne päästään ja myöhemmin hakeudutaan varsinaiseen toivekoulutukseen (Siljander 1996, 65). Nuorille opiskelijoille avoin yliopisto on usein alunperinkin ollut eräänlainen kakkosvaihtoehto. Toiveena olisi ollut opiskelupaikan saaminen varsinaisesta yliopistosta, mutta kun tämä toive ei ollut toteutunut, haettiin vauhtia avoimesta yliopistosta. Avoin yliopisto saattaa näyttää eräänlaisena pelastavana enkelinä tilanteessa, jossa nuori miettii, mitä ajallaan tekisi. Se saattaa nuorelle olla myös kokeiluareena, jolla voi testata mielenkiintoiselta tuntuvaa opintoalaa ja siirtää lopullisempien päätösten tekemistä kauemmas tulevaisuuteen. (Piesanen 1996.) Piesanen seurantatutkimuksessa mukana olleista alle 25-vuotiaista avoimen yliopiston opiskelijoista viidennes pääsi kahden vuoden seurantajakson aikana yliopistojen tai korkeakoulujen varsinaisiksi

Nina Halttunen

Hanna Tuomisto

opiskelijoiksi (Piesanen 1999, 63). Avoimen yliopiston opintoihin on mahdollista osallistua myös jo lukion aikana. Lukiot ja yliopistot ovat viime aikoina jopa toteuttaneet erityisiä yhteistyöhankkeita lukiolaisten houkuttelemiseksi yliopisto-opintojen pariin. (Piesanen 1999; Haapakorpi 1994; ks. esim. Opetusministeriö 1999; Lehtiniemi 1997.)

Nuorten opiskelijoiden rinnalla avoimessa yliopistossa opiskelee myös perinteisen opiskelijatyypin edustajia, melko hyvin koulutettuja nuorehkoja naisia. Kun verrataan eri korkeakoulutuksen muotoja toisiinsa opiskelijoiden taustan suhteen, ei avoin yliopisto näyttäytyä erityisen tasa-arvoisena koulutusmuotona. Ylemmät toimihenkilöt, ylioppilaat, eteläsuomalaiset ja kaupunkilaiset hakeutuvat selvästi muita useammin avoimen yliopiston opintoihin. Ainoan poikkeuksen suhteessa muihin korkeakoulutuksen muotoihin tekee se, että avoin yliopisto on selvästi naisten alue korkeakoulutuksessa. Avoimen yliopiston tehtävänä korkeakoulutuksen kentässä näyttäisi kuitenkin jossain määrin olevan koulutuksellisen lisäliikkuvuusmahdollisuuden tarjoaminen niille, jotka ovat jo ennestään saaneet melko hyvän koulutuksen. (Halttunen 2000.)

Aikuisilla opiskelijoilla opiskelun motiivit liittyvät useimmiten työhön. Arvosanasuorituksilla tähdätään kohti korkeampaa tai turvatumpaa asemaa työpaikalla, parempaa palkkaa tai opiskelulla etsitään muuten vain uusia näkökulmia omaan työhön. Kaukaisempana tavoitteena saattaa olla myös tutkinnon suorittaminen. (Sunila 1996; Salmensuu 1994.)

Paitsi koulutukseen hakeutumisen suhteen, voidaan myös kysymystä opintojen keskeyttämisestä tarkastella koulutuksellisen tasa-arvoisuuden kannalta (Bourgeois et al. 1999). Konservatiivisen tasa-arvokäsityksen mukaan tasa-arvoisuudessa on kyse mahdollisuuksien tasa-arvosta. Ihmiset ovat koulutettavuudeltaan erilaisia ja he sijoituvat yhteiskunnassa erilaisiin rooleihin ja asemiin omien kykyjensä mukaan. Liberaalin käsityksen mukaan kaikki taas voivat olla lahjakkaita. Koulutuksella voidaan tasata olemassa olevia eroja, ja voimavaroja tulisikin suunnata eniten nimenomaan heikommassa asemassa oleville. (Lehtisalo & Raivola 1986, 66-71.) Miten keskeyttämiseen siis tulisi suhtautua? Onko siinä kyse luonnollisesta valinnasta, jossa korkeakouluopintoihin sopimattomat yksilöt karsiutuvat niiden ulkopuolelle? Vai tulisiko keskeyttämisvaarassa olevia yksilöitä tasa-arvon nimissä tukea ja auttaa enemmän kuin niitä, jotka näyttävät joka tapauksessa menestyvän?

Opintojen keskeyttämistä ei kuitenkaan voida hahmottaa yksiselitteisesti tasa-arvokysymyksenä. Kyse ei ole pelkästään opiskelevaan yksilöön liittyvästä asiasta. Viime kädessä keskeyttäminen on ongelma opetusta järjestävälle organisaatiolle, jonka resursointi ja toiminnan jatkuvuus ovat riippuvaisia toiminnan tehokkuudesta (Siljander 1996, 30). Opiskelijat ovat yhä enemmän asiakkaita, kuluttajia ja palvelun ostajia. Opiskelijat tekevät koulutusmarkkinoilla valintoja ja avoimessa yliopistossa he myös maksavat saamastaan palvelusta. Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on vastata asiakkaan toiveisiin ja räätälöidä kurssit yksilökohtaisten tarpeiden mukaan. (Guri-Rosenblit 1999, 65-66.) Keskeyttämisessä siis saattaa olla kyse siitä, että palvelu ei ole vastannut asiakkaan tarpeisiin tai kyseinen palvelu on jostain syystä käynyt tarpeettomaksi.

Opiskelija ei välttämättä hahmota opintojen keskeyttämistä ongelmaksi. Yksilön kannalta opintojen jättäminen kesken voi olla jopa täysin mielekäs ratkaisu ilman, että siihen sisältyy negatiivisia tuntemuksia, pettymyksiä tai epäonnistumista. Avoimen yliopiston luonteeseen nimenomaan kuuluukin, että opiskelu voidaan keskeyttää ja sitä voidaan jatkaa joustavasti elämäntilanteen mukaan. Opiskelu avoimessa yliopistossa palvelee eri yksilöiden kohdalla erilaisia tavoitteita. Osalle opiskelijoita keskeyttämiseen kuitenkin varmasti liittyy myös kielteisiä kokemuksia. Opinnoista on saattanut muotoutua eräänlainen negatiivisten kokemusten kehä, jossa uurastuksen lopputuloksena opiskelija on tullut siihen johtopäätökseen, ettei hänestä ole korkeakoulutasoihin opintoihin (ks. Clark 1960). Tällöin herää kysymys siitä, voitaisiinko tai pitäisikö näitä opiskelijoita jotenkin auttaa. Olisiko esimerkiksi ohjauksen suhteen tehtävissä jotain, jotta tarpeettomat keskeyttämiset saataisiin vähenemään?

Tutkimuksen kohdejoukko

Keskeyttämiseen liittyviin kysymyksiin lähdettiin hakemaan vastauksia kyselyllä, joka suunnattiin Turun yliopiston avoimen yliopiston niille opiskelijoille, jotka opintorekisteritietojen perusteella näyttivät keskeyttäneen opintonsa¹. Opintonsa keskeyttäneitä oli kaikkiaan 650. Näistä 122:n osoitetieto oli puutteellinen. Näin ollen kysely tavoitti 528 keskeyttäneitä. Kyselylomakkeita palautui yhteensä 264 kappaletta, joka on 50 % kohdejoukosta. Palautusprosenttia voidaan pitää kohtuullisena, kun otetaan huomioon, että kysely suoritettiin kesällä. Myös kyselyn kohdejoukon eli opiskelunsa keskeyttäneiden motivaatio vastata opiskelua koskeviin kysymyksiin saattoi olla melko alhainen. Seuraavaan taulukkoon on koottu vastanneiden taustatietoja.

Kyselyyn vastanneiden keskeyttäjiä selvä enemmistö oli naisia (84 %) ja lukion käyneitä (82 %). Iältään vastaajat olivat melko nuoria; vain joka viides vastaaja oli yli 45-vuotias. Miltei puolet vastaajista oli naimattomia. Naimisissa tai avoliitossa oli niinkään hieman alle puolet. 38 %:lla vastaajista oli lapsia ja alle kouluikäisiä lapsia puolestaan oli 13 %:lla tutkimusjoukosta.

Taulukko 1. Vastaaajien taustatiedot

Sukuapuoli	Naisia	84 %
	Miehiä	16 %
Ikä	Alle 25	44 %
	26–35	19 %
	36–45	17 %
	46–55	15 %
	Yli 55	5 %
Siviilisäätö	Naimattomia	49 %
	Avo-/avioliitossa	45 %
	Eronneita/leskiä	6 %
Perhetilanne	Ei lapsia	62 %
	Lapsia	38 %
	Alle kouluikäisiä lapsia	13 %
Peruskoulutus	Kansa-/kansalaiskoulu	4 %
	Perus-/keskikoulu	14 %
	Lukio	82 %
Ammatillinen koulutus	Ei ammatillista koulutusta	30 %
	Kouluasteen tutkinto	15 %
	Opistoasteen tutkinto	31 %
	Ammattikorkeakoulututkinto	3 %
	Korkeakoulututkinto	11 %
Pääasiallinen toiminta	Työssä	49 %
	Työttömänä	8 %
	Kotiäitinä/-isänä	4 %
	Eläkkeellä	2 %
	Opiskelijoita	36 %

Vajaalla kolmanneksella vastanneista ei ollut ammatillista koulutusta, mikä luonnollisesti selittyy vastaajien nuorella iällä. Kouluasteen ammatillinen tutkinto oli 15:llä ja opistoasteen tutkinto 31 prosentilla. Korkeakoulututkinnon oli suorittanut joka kymmenes vastaaja.

Työssäkäyviä vastanneista oli puolet ja työttömänä oli kahdeksan prosenttia. Muutama vastaaja hoiti kotona lapsia tai oli eläkkeellä. Melko suuri joukko, yli kolmasosa vastanneista, oli päätoimisia opiskelijoita. Heistä miltei puolet opiskeli yliopistossa ja kaksi viidennestä ammattikorkeakoulussa.

Tässä aineistossa ovat mukana vain keskeyttäneet, joten sen avulla ei voida verrata opintonsa keskeyttäneiden joukkoa muihin opiskelijoihin. Näiden taustamuuttujien perusteella kuitenkin näyttäisi siltä, ettei keskeyttäjä joukko välttämättä kovin paljoa eroa muista avoimen yliopiston opiskelijoista. (ks. esim. Melin & Weckroth 1995; Puttonen 1995; Sunila 1996.)

Elämäntilanteen muutos ja ajanpuute yleisimmät syyt

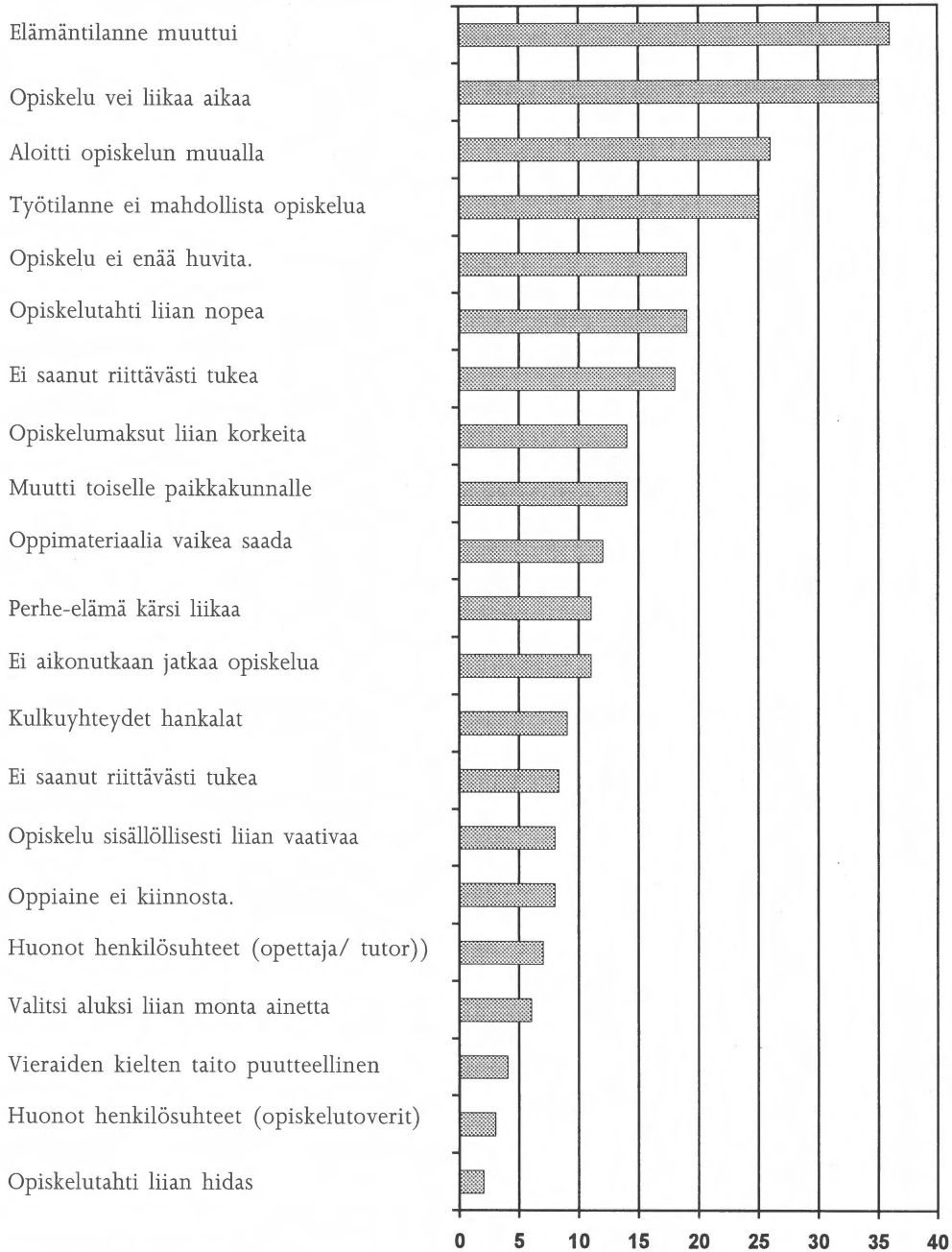
Kyselylomakkeessa lueteltiin mahdollisia keskeyttämisen syitä, joihin vastaajat saivat reagoida viisiluokkaisella asteikolla sen mukaan, miten suuri merkitys kullakin tekijällä oli keskeyttämiseen heidän kohdallaan ollut. Seuraavassa kuviossa kuvataan eri tekijöiden merkityksen suuruutta.

Kuviosta 1 nähdään, että ajanpuute ja elämäntilanteen muutos ovat suurimmat yksittäiset keskeyttämisen syyt. Reilu kolmannes vastaajista ilmoitti nämä tekijät erittäin tai melko tärkeiksi keskeyttämisen syiksi. Ajanpuute on myös aikaisemmissa tutkimuksissa osoittautunut merkittävimmäksi opiskelua haittaavaksi tekijäksi (ks. Lehtiö 1997, 19; Melin & Weckroth 1995; Sunila 1996). Opiskelun aloittaminen muualla liittyy osittain elämäntilanteen muutokseen, mutta on sellaisenaankin merkittävä tekijä yli neljännekselle vastanneista.

Miltei viidennes vastanneista ilmoitti opintojen keskeytyneen siitä syystä, että opiskelu ei enää huvittanut heitä. Vajaa viidennes oli sitä mieltä, että opiskeluun saatu ohjaus ja tuki ei ole ollut riittävää. Niimikään melkein viidesosa vastanneista piti opiskelutahtia liian nopeana. Opintomaksujen kalleus oli kyselyn mukaan ollut syynä keskeyttämiseen 14 %:lla vastanneista. Sisällöllisesti opiskelu oli ollut liian vaativaa kahdeksalle prosentille, ja vieraiden kielten taidon oli kokenut puutteelliseksi neljä prosenttia vastanneista.

Vaikka vastaajajoukosta tässä puhutaankin keskeyttäjinä, aikoi kyselyn perusteella noin neljännes vastanneista kuitenkin vielä jatkaa opiskeluaan avoimessa yliopistossa. Miltei joka viides taas oli

Kuvio 1. Opintojen keskeyttämisen syyt (tekijät, joilla oli ollut melko suuri tai erittäin suuri merkitys keskeyttämiseen; % vastaajista)

varma siitä, ettei enää jatka opiskelua. Reilu kymmenesosa vastaajista kertoi jatkavansa avoimessa yliopistossa aloittamiaan opintoja yliopiston tutkinto-opiskelijana. Suurin ryhmä, miltei kaksi viidestä, ei kuitenkaan vielä osannut sanoa jatkosuunnitelmistaan mitään.

Monenlaisia keskeyttäjiä

Edellä tarkastellut keskeyttämisen syyt ovat luonteeltaan varsin erityyppisiä. Eri yksilöiden kohdalla keskeyttäminen voi siten saada hyvinkin

erilaisen luonteen. Ryhmittely- eli klusterianalyysin avulla haluttiin selvittää, voidaanko aineistosta muodostaa erilaisia ”keskeyttäjätyyppejä”. Klusterianalyysin perustarkoituksena on löytää luonnollisia ryhmittelyjä. Ryhmän voi muodostaa koko populaatio tai se voi olla otos jostakin suuremmasta populaatiosta. Klusterianalyysissa yksilöt sijoitetaan ryhmiin siten, että yksilöt ryhmien sisällä ovat samankaltaisia keskenään ja erilaisia kuin toisten ryhmien yksilöt. (Klusterianalyysi 2001; Ryhmittelyanalyysi 2001.) Klusterianalyysissä käytettäviä muuttujia olivat lomakkeessa kysytyjen opiskelun keskeyttämiseen vaikuttaneiden syiden (ks. kuvio 1) lisäksi syntymävuosi ja ammatillinen koulutus. Näiden muututtujen mukaan aineistosta nousi esiin viisi toisistaan selvästi poikkeavaa ryhmää: koulutuksen vaihtajat, etsijät, työkiireiset, opiskeluinnotomat ja ikääntyvät.

1. Koulutuksen vaihtajat: Tämä keskeyttäjien ryhmä on iältään selvästi nuorin. Tärkeimmät keskeyttämisen syyt ovat opiskelun aloittaminen muualla ja yleensäkin elämäntilanteen muuttuminen. Osalla tärkeänä syynä on myös muutto toiselle paikkakunnalle. Opintojen keskeyttäminen oli koulutuksen vaihtajille siis tiettyssä mielessä ”luonnollista”. Tähän ryhmään kuuluville ei opiskelu avoimessa yliopistossa sinänsä tuottanut vaikeuksia.

2. Etsijät: Myös toinen keskeyttäjäryhmä koostuu melko nuorista keskeyttäjistä. Mikään yksittäinen syy ei tällä ryhmällä selkeästi ole keskeyttämisen taustalla. Usein nämä henkilöt ovat opiskelleet avoimessa yliopistossa useampaa eri ainetta, ja ryhmä voidaankin nimetä etsijöiksi. Heidän keskeyttämisen taustalla on monia eri syitä, kuten tuen puute, opintomaksujen kalleus, ajanpuute, opiskelun loppuminen, liian nopea opiskelutahti, hankalat kulkuyhteydet, työtilanne ja opiskeluun liittyvät henkilösuhteet, mutta myös opiskelun aloittaminen muualla, muutto toiselle paikkakunnalle ja yleensäkin elämäntilanteen muuttuminen.

3. Työkiireiset: Työkiireisten keskeyttäjäryhmään kuuluvat ovat melko korkeasti koulutettuja ja työelämässä aktiivisesti mukana olevia henkilöitä.

Keskeyttämisen syyt liittyvät nimenomaan työtilanteeseen ja ajanpuutteeseen. Keskeyttämisen taustalla saattavat olla myös elämäntilanteen muutokset.

4. Opiskeluinnotomat: Opiskeluinnotomien ryhmään kuuluvat ovat keskeyttäneet opintonsa yksinkertaisesti siitä syystä, ettei opiskelu enää huvittanut heitä. He myös kokivat usein, että opiskelu vei liikaa aikaa. Opiskeluinnotomat on ainoa ryhmä, jolle elämäntilanteen muuttuminen ei ollut merkittävä keskeyttämisen syy.

5. Ikääntyvät: Viidennelle keskeyttäjäryhmälle on ominaista, että keskeyttämisen taustalla on monta syytä. Tähän ryhmään kuuluvat ovat selvästi kaikkein vanhimpia, mistä syystä ryhmä on nimetty ikääntyvien ryhmäksi. Nämä opiskelijat toivoisivat enemmän tietoa, tukea ja ohjausta opiskeluunsa. He myös kokivat oppimateriaalin saannin hankaloittavan opiskelua. Ikääntyville opiskelutahti on usein liian nopea ja opiskelu sisällöllisesti liian vaativaa. Opiskelu vie näin myös paljon aikaa ja usein ajanpuute nouseekin keskeyttämisen yhdeksi syyksi. Osa tähän ryhmään lukeutuvista on vielä työelämässä, ja myös työtilanteeseen liittyvät syyt ovat monesti opiskelun keskeyttämisen taustalla.

Koulutuksen vaihtajat ja etsijät koostuvat iältään nuorimmista keskeyttäjistä. Koulutuksen vaihtajille keskeyttäminen on tietoinen ratkaisu. Keskeyttämisessä ei tällöin ole niinkään kyse jonkin asian lopettamisesta, kuin jonkin toisen asian aloittamisesta. Keskeyttäminen saattaa olla yksilön elämänsä kannalta pelkästään myönteinen ratkaisu ja ratkaisu tuntuu suunnitellulta ja hallitulta. Etsijöille sen sijaan koulutukseen ja elämänuraan liittyvät valinnat ovat hapuilevampia. Suurimmaksi etsijöiden ongelmaksi näyttääkin muodostuvan se, etteivät he ehkä itsekään tiedä, mitä he opiskelultaan odottavat. Kun koulutuksen vaihtajien ryhmällä keskeyttäminen on hallittu ratkaisu, on etsijöiden tilanne monimutkaisempi ja epäselvempi. Keskeyttäminen voidaan kuitenkin heilläkin nähdä pikemminkin eräänlaisena risteysasemana tai mahdollisuutena muutokseen kuin putoamisena koulutuksen ratkailta (ks. Komonen 2000).

Työkiireiset, opiskeluinnostomat ja ikääntyvät ovat iältään koulutuksen vaihtajia ja etsijöitä vanhempia. Nämä "aikuisemmista" opiskelijoista koostuvat ryhmät eroavat toisistaan kuitenkin selvästi. Työkiireiset ovat menestyjiä, joille opiskelu sinänsä ei tuota ongelmia, mutta sille vain ei tahdo löytyä riittävästi aikaa. Opiskelumotivaatiota tähän ryhmään kuuluvilla kuitenkin on, etenkin jos opiskelusta on myös konkreettista hyötyä työelämässä. Opiskeluinnostomien suurimpana ongelmana on motivaation puute. Ikääntyvät taas olisivat motivoituneita, mutta opiskelu on heille vaikeaa lukuisista eri syistä.

Kokemukset ohjauksesta ja tuesta

Kun tarkastellaan eri keskeyttäjäryhmiä, erottuvat joukosta koulutuksen vaihtajat ja työkiireiset eräänlaisina pärjääjinä. Heillä ei opintojen keskeyttäminen johdu ohjauksen puutteesta tai opiskelun vaikeudesta, vaan yksinkertaisesti siitä, että opiskelulle ei jää aikaa muilta aktiviteeteilta. Avoimen yliopiston opintojärjestelyillä saattaisi olla mahdollista vaikuttaa näihin ryhmiin kuuluvien keskeyttämiseen. Esimerkiksi aikarajoitusten väljentäminen ja joustavuuden parantaminen opintojen suoritushetkillä lisäämällä voisi vähentää työssäkäyvien ja muualla opiskelevien keskeyttämistä. Tuen ja ohjauksen tarpeessa sen sijaan ovat erityisesti ikääntyvät, mutta myös etsijät ja opiskeluinnostomat.

Tukeen ja ohjaukseen liittyviä toiveita ja kokemuksia tiedusteltiin kyselylomakkeessa avoimella kysymyksillä. Tärkeäksi teemaksi neuvonnan suhteen nousi toive selkeistä ohjeista. Etäopetuksen yleistymisen myötä opiskelijaa ympäröivät verkostot ovat monimutkaistuneet ja tietyn koulutuksen järjestäjinä voi samanaikaisesti olla monta eri tahoa (Henri & Kaye 1993, 29-31). Ongelmatilanteissa opiskelijalle ei välttämättä ole itsestään selvää, keneen hänen tulisi missäkin asiassa ottaa yhteyttä.

"Selkeät oppaat ja tieto keneltä voi kysyä mistäkin asiasta."

Myös eri henkilöiden tavoitettavuus koettiin

ongelmaksi.

"Ihan kohtalaisen OK, mutta usein ei saanut kiinni tutoria tai muuta henkilöä, joka olisi tiennyt asioista paremmin."

Kuten aiemmin todettiin, keskeyttämisen syyksi on usein mainittu ajan puute. Vastajat esittivätkin aikatauluihin liittyviä toiveita. Etenkin toivottiin mahdollisuutta opiskella hitaammin.

"Opiskelutahti oli ylioppilaille mukautettu, kun minä olisin kaivannut yksityiskohtaisempaa ja hieman hitaampaa opetusta."

Monen opiskelijan toiveena oli myös kurssien suoritusapojen monipuolistaminen siten, ettei essee olisi ainoa mahdollinen kurssin suoritus tapa. Moni olisi halunnut osallistua enemmän luennoille ja kirjatentteihin.

"Minulle sopisi parhaiten suorittaa enemmän opintoja tenttimällä kuin esseitä laatimalla – ajankäyttökysymys!"

Monet toivoivat ohjaukseen lisää yksilöllisyyttä ja henkilökohtaisuutta. Useiden vastaajien toiveena oli, että kurssien järjestäjät ottaisivat opiskelijaan yhteyttä, kun opinnot eivät etene. Monessa lomakkeessa pyydettiin "patistamista" tai "potkimista takapuoleen". Erityisesti yhteydenottoa on jääty kaipaamaan silloin, kun opiskeluryhmän kokoontumiset ovat päättyneet ja opiskelija on kokenut jääneensä yksin.

"Kannustusta ja kannustusta. Itse vaivuin epätoivoon ja saamattomuuteen, kun ohjatut opinnot loppuivat. Lievä painostuskin tai palautuspäivämäärien asettaminenkin olisi saatanut auttaa. Ja sellaista henkilökohtaista ohjausta, selkeät korjaus-/parannusehdotukset esseisiin palautettaessa ja tiiviimpää yhteydenpitoa, postia, sähköpostia tms."

Tällaisten yhteydenottojen on jossain yhteydessä todettu estävän keskeyttämistä, mutta näin pitkälle menevä yksilöllisyys ohjauksessa vaatii luonnollisesti huomattavan paljon resursseja (Taylor et al. 1993, 91). Vastauksista nousi kuitenkin selvästi esille se, että tutor on ohjauksen suhteen tietynlaisessa vaa'ankieliasemassa. Tutor on lähinnä opiskelijaa, ja hän yleensä lieneekin ensimmäinen ihminen, jota ongelmien kohdates-

sa ja muutoinkin lähestytään. Tutor saikin monilta osakseen lämpimät keuhut.

"Tutor oli paras neuvoja. Usein tutor sai selvitettyä ongelmat, jotka tuli yliopiston suunnalta."

Toisaalta, tutor sai osakseen myös harmistuneimmat kommentit silloin kun hänen toimintaansa ei oltu oltu tyytyväisiä.

"Tutor suhtautui osaan opiskelijoista välittämättömästi tai ylimielisesti. Opinto-ohjaaja tai kurssisihteeri kyllä auttoivat, jos jaksosi kysyä."

Suhteessa tutorointiin jotkut opiskelijat myös välittelivät sitä, että tutorin rooli jäi epäselväksi. Aiempaa kokemusta vastaavasta opiskelusta ei ollut ollut, minkä vuoksi oli vaikeaa orientoitua siihen, mitä tutorilta ylipäättään voitiin odottaa.

Ohjauksen ja muidenkin opintojärjestelyjen suhteen opiskelijoiden toiveet näyttävät selvästi eroavan toisistaan. Osa toivoi joustoa ja itsenäisyyttä, osa taas tiukempia aikarajoja ja patistamista. Tutor on opiskelijan lähin ohjaaja, ja ihannetaukuksessa tutor kykenee ohjaamaan heterogeenisen ryhmän erilaisia opiskelijoita eri tavoin ja siten, että kukin opiskelija etenee omien tavoitteidensa suunnassa. Lehtisen (1992, 56-57) mukaan tutorin tulisi varsinkin opintojen alussa olla aktiivisessa roolissa. Ei riitä, että tutor passiivisesti odottaa apua tarvitsevien opiskelijoiden lähestyvän häntä. Varsinkin ne opiskelijat, joiden edellisistä koulutuskokemuksista on kuluunut aikaa, tarvitsevat ohjausta enemmän. Tutorilla tulee kuitenkin olla herkkyyttä tunnistaa erilaisten opiskelijoiden erilaiset tarpeet. Sen minkä toinen kokee mieluisaksi ohjaukseksi, saattaa toinen nähdä tunkeileväksi patistamiseksi.

Tutorin rooli korostuu erityisesti etsijöiden, opiskeluinnettomien ja ikääntyvien kohdalla. Tutor voi tukea etsijöitä omien ura- ja opiskelutoiveidensa ja tavoitteidensa selvittelyssä. Opiskeluinnettomille tutorin henkilökohtaisella neuvonnalla ja aktiivisella yhteydenpidolla voi olla motivoivaa vaikutusta silloin, kun opinnot eivät syystä tai toisesta etene. Toisaalta tilanteessa, jossa opiskelija tuntee aloittaneensa opinnot ai-

neessa, joka ei häntä lainkaan kiinnosta, tämänkaltaisella patistamisella ei välttämättä ole toivotuja vaikutuksia. Jos opinnoilla ei ole mielekkyyttä, olisi ehkä yksilön kannalta järkevintä suuntautua esimerkiksi johonkin toiseen aineeseen, opiskelumuotoon tai aktiviteettiin kuin pakolla yrittää viedä mielenkiinnostomalta tuntuvan aineen opintoja päätökseen.

Kun eri ryhmiä verrataan toisiinsa, ikääntyvät näyttäisivät kaipaavan tukea ja ohjausta eniten. He kokevat tarvitsevansa paitsi motivointia ja kannustusta, myös käytännöllisiä opiskelutaitoihin liittyviä neuvoja. Tutorin rooli tuntuisikin korostuvan erityisesti tämän opiskelijaryhmän kohdalla. Tämän ryhmän odotukset tutorin roolista voivat tosin olla myös epärealistisia. Esim. tutorin mahdollisuudet auttaa opiskelijoita vieraiden kielten taitoon liittyvissä ongelmissa ovat hyvin rajalliset. Toisaalta juuri ikääntyneille tutor voi tarjota arvokasta apua erityisesti opiskelutekniikkaan liittyvissä vaikeuksissa. Ikääntyneet pitävät usein myös tutorin henkilökohtaisia ominaisuuksia tärkeinä. Tutorin toivotaan olevan sellainen henkilö, jonka kanssa läheinen yhteistyö sujuu.

Lopuksi

Kokonaisuutena avoimen yliopiston keskeyttäjä eivät näytä olevan mikään tietty 'ongelma-ryhmä', joka erityisesti poikkeaisi avoimen yliopiston muista opiskelijoista. Kyselymme tulokset eivät tietenkään ole suoraan yleistettävissä Suomen eri avoimiin yliopistoihin, mutta pääosalla keskeyttämisen syyt näyttäisivät juontuvan ennen kaikkea ajan puutteesta ja arkipäivän kiireistä, ei niinkään siitä, että opiskelu olisi osoittautunut liian vaikeaksi tai vaativaksi. Avoimen yliopiston opiskelu ei ole päätoimista, joten pääasiallinen arkipäivän tekeminen liittyy opiskelijoilla yleensä muualle. Muiden kiireiden keskellä opiskelu, joka on luonteeltaan selkeästi vapaaehtoista, jää helposti syrjemmälle.

Kaikilla ei opiskelun eteneminen kuitenkaan ole kiinni vain viitseliäisyydestä tai siitä, ettei sille riittäisi aikaa. Joillekin keskeyttäjäille opiskelu on

osoittautunut liian vaikeaksi. Nämä opiskelijat kaipaivat sellaista tukea ja ohjausta, jota he eivät ole kokeneet saaneensa. Kyselyn perusteella on selkeästi todettavissa, että tutorin rooli on avoimessa yliopistossa erittäin merkittävä, niin hyvässä kuin pahassakin. Jos tutor koetaan etäiseksi ja asiaan paneutumattomaksi, jää opiskelija ongelmien kohdatessa helposti yksin ilman tukea ja neuvoja. Jos taas tutor koetaan ystävälliseksi, avuliaaksi ja asiantuntevaksi, saa opiskelija kaipaamansa ohjauksen ja hän kenties pystyy vielä jatkamaan opintojaan. Kyselymme perusteella näyttäisi siis siltä, että suurelle joukolle opiskelijoita keskeyttämistä saattaisivat vähentää erilaiset opintojen joustavuutta lisäävät toimet, kuten vaihtoehtoiset kurssien suoritustavat ja väljennetyt aikataulut. Osa opiskelijoista kuitenkin kaipaasi selvästi yksilöllisempää ja yksityiskohtaisempaa ohjausta. Voidaan tietysti miettiä sitä, miten pitkälle opiskelijoiden ohjauksessa ja neuvonnassa pitäisi mennä. Tietynlaista itseohjautuvuutta ja oma-aloitteisuutta on opiskelijalla oltava yliopistotasoisista opinnoista selviytyäkseen.

Uudet opintojen kehittämisenäkymät, jotka usein liittyvät esimerkiksi opetusteknologiaan, helpottavat ehkä joidenkin potentiaalisten keskeyttäjiä opintomahdollisuuksia. Verkko-opintojen myötä esimerkiksi muussa koulutuksessa samanaikaisesti oleva pystyy joustavasti osallistumaan ilman, että opiskelu sitoisi yksilöä tiettyyn aikaan tai paikkaan. Niillä taas, joilla esimerkiksi opiskelutekniikka on puutteellinen tai vieraan kielen vaikeus haittaa opiskelua, eivät verkko-opinnot realistisesti ajateltuna välttämättä juurikaan tuo helpotusta opiskelun ongelmiin. Joillakin opiskelijoilla se, että opinnot ovat verkossa, saattaa toimia karsivana tekijänä. Ei esimerkiksi ole mahdollisuutta tietokoneen käyttöön tai verkkoympäristö koetaan liian ahdistavana ja pelottavana.

Tosiasia on myös se, että täydennyskoulutuskeskukset ja avoimet yliopistot toimivat koulutusmarkkinoilla. Opiskelijat ovat koulutuksen asiakkaita, joiden tarpeisiin sitä muokataan. Vaikka kurssien sisällöt ovatkin paljolti annettuja, on koulutuksen suunnittelussa mahdollista soveltaa

hyvinkin erilaisia koulutusjärjestelyjä. Esimerkiksi opiskelutahti saatetaan mitoittaa asiakaskunnan enemmistön tarpeista käsin, jolloin ikääntyneemmät aikuiset, joilla esim. vieraan kielen taito on puutteellinen ja joilla viimeksi tapahtuneesta opiskelusta on jo kulunut aikaa, jäävät helposti heikomman osaan. Avoin yliopisto ei kuitenkaan saisi unohtaa alkuperäistä tavoitettaan koulutuksellisen ja sivistyksellisen tasa-arvon toteuttajana. Opintojen suunnittelu ei saisi edetä yksinomaan vahvojen ehdoilla, vaan järjestelyissä tulisi ottaa huomioon erilaisten opiskelijaryhmien tarpeet. Puhe keskeyttämisestä kääntyykin näin puheeksi – mistäpä muusta kuin – rahasta. Tasa-arvotavoitteet eivät voi toteutua ilman riittäviä resursseja.

Lähteet

- Avoin korkeakoulu* (1976). Suomen Kulttuurirahaston Avoimen korkeakoulun toimikunnan mietintö. Helsinki: Liikekirjapaino Oy.
- BOURGEOIS, E., Duke, C., Gyt, J.-L. & Merrill, B. (1999). *The Adult University*. The Society for Research into Higher Education & Open University Press.
- CLARK, B.R. (1960). The "Cooling out" function in higher education. *The American Journal of Sociology* 65, 569-576.
- GURI-ROSENBLIT, S. (1999). *Distance and Campus Universities. Tensions and Interactions*. A Comparative Study of Five Countries. Pergamon Press.
- HAAPAKORPI, A. (1994). *Avoimen yliopiston opiskelijamuotokuva lama-Suomessa*. Selvitys opiskelijoiden taustasta, motiiveista ja suunnitelmista työllisyyspoliittisin perustein järjestetyssä avoimessa yliopistossa. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskuksen raportteja ja selvityksiä 20. Helsinki: Yliopistopaino.
- HALTTUNEN, N. (2000). Open university education in Finland: to what kind of educational equality does it contribute? Paper presented at the European Conference on Educational Research, Edinburgh, Scotland 20-23 September.
- HENRI, F. & Kaye, A. (1993). Problems of distance education. In K. Harry, M. John & D. Keegan. *Distance education: New perspectives*. London: Routledge.
- HÄNNIKÄINEN, I. (1989). *Sosiaalipolitiikan avoin korkeakouluopetus Helsingin yliopistossa*. Selvitys sosiaalipolitiikan opetuskokeilusta lukuvuonna 1987-1988. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskuksen raportteja ja selvityksiä 6.
- Klusterianalyysi (2001). [Saatavilla [www.muodossa http://csc.fi/lehdet/sm/menu-3-94/node97.html](http://csc.fi/lehdet/sm/menu-3-94/node97.html)] Viitattu 2.7.2001.
- Komiteamietintö (1981:36). *Avoimen korkeakoulun toimikunnan mietintö*.
- KOMONEN, K. (2000). Ammattikouluopintojen kes-

- keyttäminen – uhka vai mahdollisuus? Teoksessa J. Sjöberg & S-E. Hansén (toim.) *Kasvatus tulevaisuuteen. Pedagogik for framtiden*. Rapporter from Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi nr. 22.
- LEHTINEN, E. (1992). Tutorointi ja opintopiirit. Teoksessa I. Hein & R. Larna. *Lähellä, kaukana, yksin, yhdessä. Näkökulmia monimuoto-opetukseen*. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja. Helsinki: Hakapaino.
- LEHTINIEMI, S. (1997). *Sitoutumista vai sukkulointia? Selvitys avoimen yliopiston nuorimpien opiskelijoiden elämäntilanteesta ja opiskeluorientaatioista*. Helsingin yliopiston Avoin yliopisto
- LEHTISALO, L. & Raivola, R. (1986). *Koulutuspolitiikka ja koulutus suunnittelu*. Juva: WSOY.
- LEHTIÖ, E. (1997). *Tieto lisää tiedonjanoa*. Selvitys avoimessa yliopistossa yli 60 opintoviikkoa suorittaneista opiskelijoista. Helsingin yliopiston Avoin yliopisto.
- MELIN, H. & Weckroth, K. (1995). *Avoin yliopisto? TYT-opiskelun taustaa ja tulevaisuutta*. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus.
- Opetusministeriö (1999:1). *Lukioiden ja korkeakoulujen välinen yhteistyö*. Opetusministeriön työryhmien muistioita.
- PIESANEN, E. (1996). *Avoin yliopisto nuoren aikuisen uranäkemyksen muotoutumisessa*. Koulutuksen tutkimuslaitoksen julkaisuja A 67. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- PIESANEN, E. (1999). *Avoin yliopisto alle 25-vuotiaiden opiskelijoiden koulutus- ja työuran kehittämisessä*. Koulutuksen tutkimuslaitoksen tutkimusjulkaisuja 7. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- PUTTONEN, H. (1995). *Avoimen yliopiston monitahtoiset motiivit*. MALU-projektin lähtökohdat ja opiskelijatutkimus. Avoimen yliopiston tutkimuksia 1. Jyväskylä: Yliopistopaino.
- Ryhmittelyanalyysi (2001). [Saatavilla www.helsinki.fi/atk/tilasto/tao/cluster.tml] Viitattu 2.7.2001.
- SALMELA, J. & Puttonen, T. (1995). *Hyvät neuvot tarpeen. Opiskelijoiden kokemuksia ohjauksesta ja neuvonnasta avoimessa yliopistossa*. Jyväskylän avoimen yliopiston julkaisuja 2. Jyväskylä: Yliopistopaino.
- SALMENSUU, K. (1994). *Arvosanaopiskelua huviksi ja hyödyksi*. Tutkimus avoimessa korkeakoulussa pitkään opiskelleiden kokemuksista. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja 19. Helsinki: Hakapaino.
- SILJANDER, J.-P. (1996). *Statusvoittojen ja -tappioiden tiet korkeakoulutuksessa. Keskeyttäminen ja koulutuksen vaihtaminen opintouran taitekohtina*. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- SUNILA, N. (1996). *”Kenelle ei olisi hyötyä kasvatustieteen opiskelusta?”* Tutkimus avoimen yliopiston kasvatustieteen opiskelijoiden opiskelun vaikeuttamista Turun yliopistossa. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden laitos.
- TAYLOR, J.C., Barker, L.J., White, V.J., Gillard, G, Kaufman, D., Khan, A.N. & Mezger, R. (1993). Student persistence in distance education: a cross-cultural multi-institutional perspective. In K. Harry, M. John & D. Keegan. *Distance education: New perspectives*. London: Routledge.

Viite

Kysely postitettiin kaikille niille biologian, kansanterveystieteen, psykologian, sosiologian, taidehistorian ja ympäristönsuojelun vuosina 1997 ja 1998 opiskelunsa aloittaneille opiskelijoille, jotka olivat suorittaneet kyseisessä aineessa 2-10 opintoviikkoa, mutta joilla ei ollut opintosuorituksia 31.7.1999 jälkeen. Psykologian osalta selvitykseen otettiin myös aineopinnoista 2-15 opintoviikkoa suorittaneet, muissa oppiaineissa kohdejoukko koostui vain approbatur-opiskelijoista. Selvitykseen otettavien oppiaineiden yhtenä valintaperusteena oli, että kyseisessä aineessa on melko paljon keskeyttäneitä. Toisaalta selvitykseen otettavien oppiaineiden haluttiin muodostavan kattavan kokonaisuuden avoimen yliopiston opintotarjonnasta.

Helsingin yliopiston Toiminnan teorian ja kehittävän työntutkimuksen yksikkö ja Helia Ammatillinen opettajakorkeakoulu järjestävät yhteistyössä teemapäivän

Koulu ja työelämä uudenlaista yhteistyötä etsimässä

Teemapäivä on tarkoitettu opettajille, opiskelijoille, työpaikkaohjaajille ja muille koulun ja työelämän yhteistyön kehittämistä kiinnostuneille yhteisten kokemusten vaihdon ja kehittelyn foorumiksi. Luennoitsijoina ovat akatemiaprofessori Yrjö Engeström, professori Terttu Tuomi-Gröhn, opetusneuvos Heikki Ravantti opetusministeriöstä sekä opettaja ja työelämän edustaja.

Teemapäivän aika: 21.9.2001 klo 9.30 – 16.30

Paikka: Helia iso auditorio, Rautatieäisenkatu 5, Helsinki.

Ilmoittautuminen tapahtuu maksamalla osallistumismaksu 200 markkaa 15.9. mennessä tilille 580013-210712

Lisätietoja antaa yliopettaja *Pirjo Lambert*, puh. 1489 0304 tai sähköposti pirjo.lambert@Helia.fi